

**Příběhová próza
ze života dětí
(próza s dětským hrdinou)**

Část 1.

(1. polovina 20. století)

Terminologie

☒ Příběhová próza ze života dětí

☒ Řada žánrových forem a typů: povídka, novela, črta, román

☒ Tematické varianty žánru/žánrové varianty:

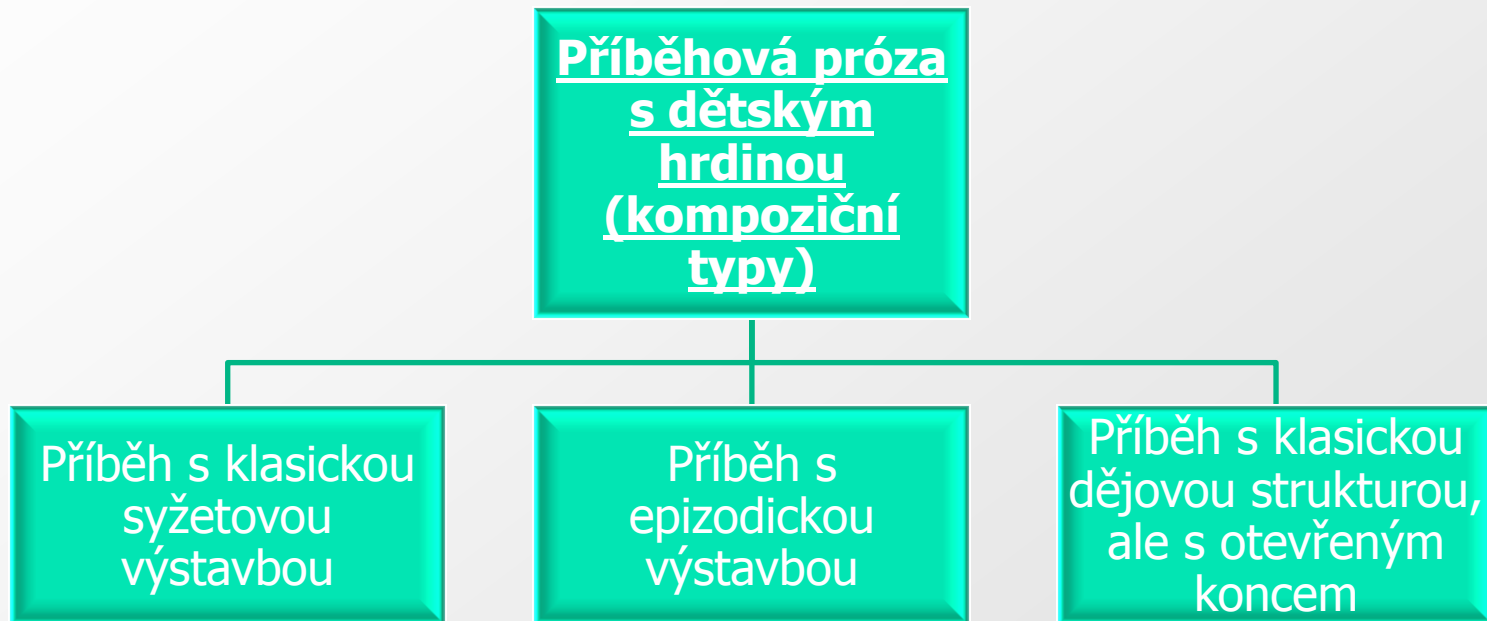
☒ Prázdninový příběh

☒ Próza s dívčí hrdinkou

☒ (Próza s chlapeckým hrdinou)

☒ Referenční hrdina

➤ Základní kompoziční typy:

Do počátku 20. století

☞ Konec 19. století: populární historické povídky

☞ **Václav Beneš Třebízský**

☞ **Karel Václav Rais**

☞ **Alois Jirásek**

☞ Oblíbení i na počátku století 20.

Od počátku století do 1. světové války

- ❏ 1913: vznik časopisu **Úhor**
- ❏ 1919: založení knihovny původních českých spisovatelů
(**Václav František Suk**)
- ❏ 3 základní témata:
  - ❏ A) Studie dětské psychiky
  - ❏ B) Sociálně kritické obrazy venkovských dětí
  - ❏ C) Humorně pojatý typ dětského uličníka

A) Studie dětské psychiky

❏ **Božena Benešová (1873 – 1936)**

- ❏ Básně, prózy (zejm. povídky), kritiky, fejetony
- ❏ Pro dospělé: mj. román *Člověk* (1919 – 1920)
- ❏ Povídky: *Nedobytá vítězství* (1910),
Tři povídky (1914), *Kruté mládí* (1917)
- ❏ Nejznámější novela *Don Pablo, don Pedro a Věra Lukášová* (1936)

➤ **Marie Gebauerová (1869 – 1928)**

➤ Překladatelka, spisovatelka, učitelka

➤ *Jurka (1901), Jurka student (1922), Pětá pes (1916)*

➤ **Růžena Svobodová (1868 – 1920)**

➤ Impresionistka

➤ *Pokání Blaženčino (1908)*

➤ *Hrdinné a bezpomocné dětství (1920)*

B) Sociálně kritické obrazy venkovských dětí

➤ Pavel Sula (1882 – 1975)

- Učitel, spisovatel, organizátor kulturního života dětí a mládeže
- *Dolánka* (1908)
- *Zeměžluč* (1910)
- Drobné črty: *Človíček* (1913), *Majda Bobeček* (1912)
- Meziválečné období: *Letňáskové* (1931), *Osada kmene Juchachá* (1936)

☒ **Karel Půlpán** (1885 – 1914)

☒ Povídky: *Chudé děti* (1912),

Bez maminky (1913)

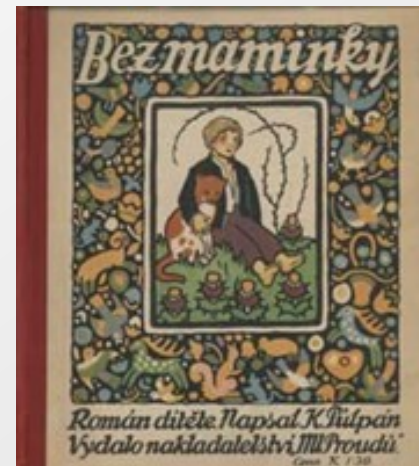
☒ **Josef Krušina ze Švamberka** (1850 – 1914)

☒ Učitel, spisovatel (povídky, črty, folkloristické články)

☒ *U Benešů* (1908)

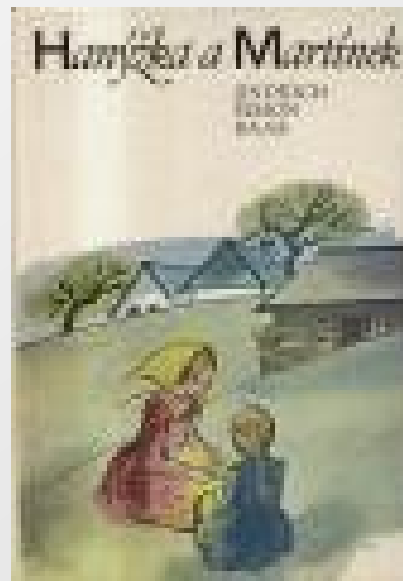
☒ *V domovské obci* (1905)

☒ *Z prvních potyček* (1907)

➤ Jindřich Šimon Baar (1869 – 1925)

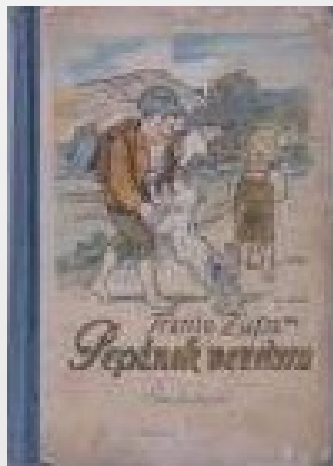
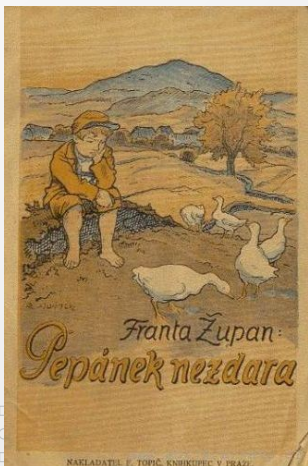
- Katolický kněz, spisovatel
- představitel Katolické moderny
- Život i dílo spojeno s Chodskem
- *Hanýžka a Martínek* (1927)

C) Humorně pojatý typ dětského uličníka

❑ František Župan (1858 – 1929)

- ❑ Vlastním jménem František Procházka
- ❑ Učitel, spisovatel
- ❑ Humoristická próza, povídky, bajky, satiry a pohádky
- ❑ *Pepánek nezdara* (4 díly: 1907 – 1921)

1918 - 1945

- ❏ Pokračuje tvorba autorů předchozího období (Benešová, Župan, Baar aj.)
- ❏ Brak X kvalitní literatura
- ❏ Důraz na komplexnost funkcí literatury pro děti a mládež
- ❏ Výborní autoři, kteří počítají s dětským čtenářem (Mahen, K. Čapek, J. John aj.)
- ❏ Okruhy:
  - ❏ A) Díla legionářů
  - ❏ B) Humoristická tvorba (nejen) pro děti
  - ❏ C) Děti a venkov, děti a příroda
  - ❏ D) Chlapecká próza ve 30. letech
  - ❏ E) Prózy s detektivními a dobrodružnými motivy
  - ❏ F) Příběhová próza s historickou tematikou

A) Díla legionářů

- ☒ Často ve výběrech: např. *Legionářské povídky* (1928)
- ☒ 3 významní autoři:
  - ☒ František Langer
  - ☒ Rudolf Medek
  - ☒ Josef Kopta

➤ Josef Kopta (1894 – 1962)

- Prozaik, dramatik, příležitostný básník, novinář
- *O rytíři s plnovousem* (1928, poté in *Tři do kornoutu*) – veršovaná pohádka
- *Antonín a kouzelník* (1930) - povídka
- *Přívoz pod ořechy* (1938) – román
- *Poštovní holub č. 17* (1939) – pásmo povídek

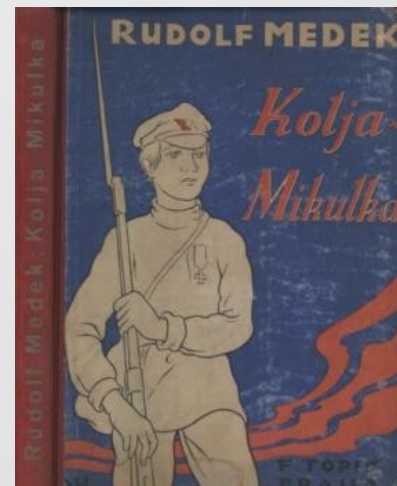

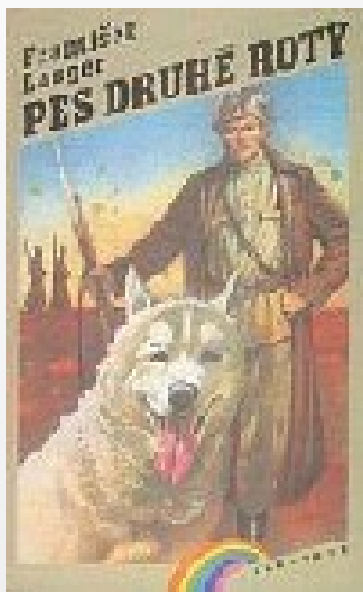

➔ Rudolf Medek (1890 – 1940)

- ➔ Původně učitel, po válce generálem a ředitelem Památníku odboje
- ➔ *O našich legiích, dětech a zvířátkách v Sibiři* (1921)
- ➔ *Kolja Mikulka* (1927)

➤ František Langer (1888 – 1965)

➤ Lékař, voják, spisovatel

➤ Pro děti:

➤ Několik loutkových her

➤ *Železný vlk* (1920)

➤ *Pes druhé roty* (1923)

➤ *Bratrstvo bílého klíče* (1934)

➤ *Děti a dýka* (1942 v Londýně,
1946 v ČSR)

B) Humoristická tvorba (nejen) pro děti

☞ Autoři:

☞ (F. Župan)

☞ (F. Langer: Bratrstvo bílého klíče)

☞ E. Bass

☞ K. Poláček

☞ J. Žák

☞ (Z. Jirotko)

➤ Eduard Bass (1888 – 1946)

- Novinář, prozaik, autor aktovek pro kabaret i písňových textů, kabaretiér, recitátor, herec, autor šansonových a kupletových textů, konferenciér
- Vlastním jménem Eduard Schmidt
- *Klapzubova jedenáctka* (1922)
  - Zfilmována 1938, později na motivy knihy natočen i seriál

➤ Karel Poláček (1892 – 1945)

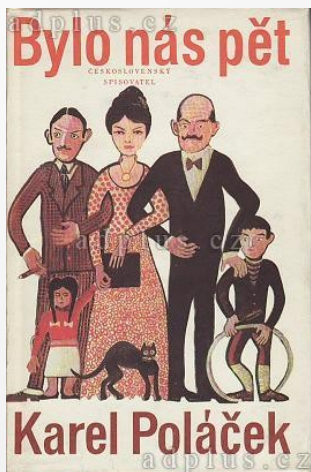
➤ Novinář (soudničky a další žurnalistické žánry), prozaik, filmový scenárista

➤ Pro děti:

➤ *Edudant a Francimor* (1933)

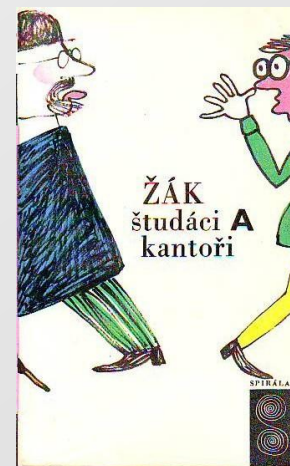
➤ *Bylo nás pět* (z pozůstalosti 1946)

➤ Seriálové zpracování

➤ Jaroslav Žák (1906 – 1960)

- Spisovatel, středoškolský pedagog, scenárista, lektor státního filmu, novinář
- *Študáci a kantoři* (1937) – zfilm. jako Škola, základ života
- *Cesta do hlubin študákovy duše* (1938)

C) Děti a venkov, děti a příroda

☞ Autoři:

☞ J. V. Pleva

☞ F. Háj

☞ A. Kutinová

☞ R. Těsnohlídek

☞ B. Říha

☞ Skupina ruralistů:

☞ J. Knap

☞ F. Křelina

☞ V. Prokůpek

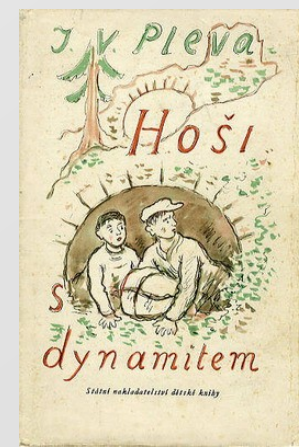
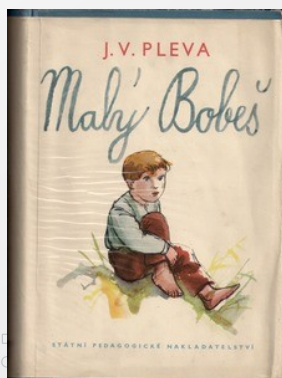
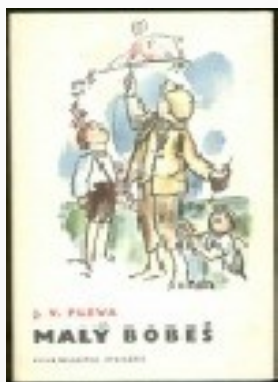
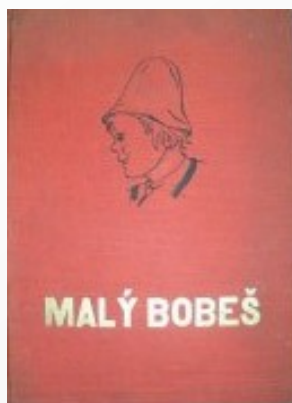
☒ Josef Věroným Pleva (1899 – 1985)

☒ Mj. učitel a spisovatel

☒ *Malý Bobeš* (1 – 3: 1931 – 1933 – 1943, přeprac. 1950)

☒ *Hoši s dynamitem* (1934)

☒ Převyprávění a aktualizace *Robinsona Crusoe* (1959)

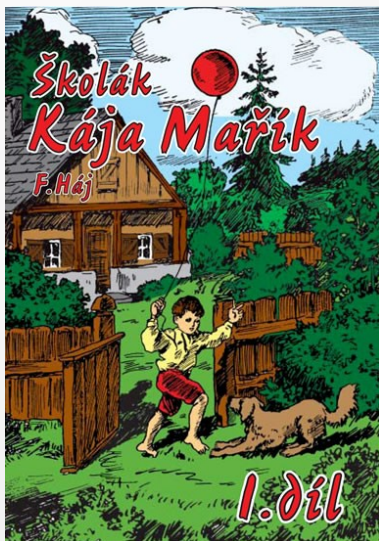

➤ Felix Háj (1887 – 1934)

- Vlastním jménem Marie Wágnerová, roz. Černá
- *Školák Kája Mařík* (7 dílů, 1926 – 1931)

- Některá další pokračování:
Kájovy děti, Kája Mařík v pohádce, Kájovy nejmilejší pohádky aj.

- *Řídících Měrinka* (5 dílů, 1928 – 1931)

➤ Amálie Kutinová (1898 – 1965)

- Původní profesí lékárnice
- Spisovatelka – psala pro děti i dospělé
- Matka spisovatelky Marie Kubátové
- *Gabra a Málinka, povedené dcerky* (1935)

➤ Další pokračování:

Gabra a Málinka ve městě,

Gabra a Málinka se učí latinsky,

Gabra a Málinka v čarovné zemi aj.

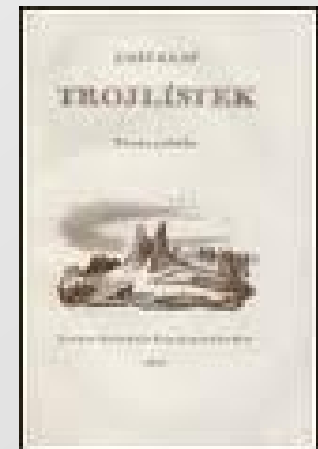
➤ Josef Knap (1900 – 1973)

➤ Pracoval v NM, později v

Památníku národního písemnictví,

psal i literárně-teoretické práce

➤ *Trojlístek* (1943)

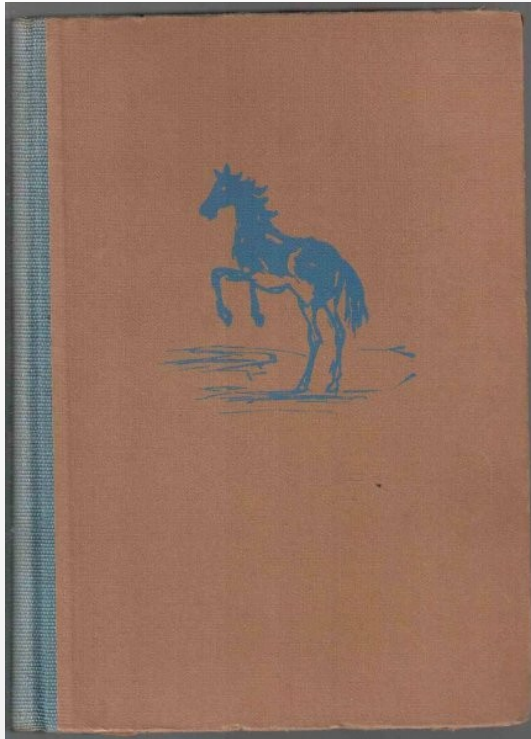

➤ **František Křelina** (1903 – 1976)

- Básník a prozaik, učitel
- Otec spisovatelky Hany Pražákové (biografická kniha *Nadějí tu žijem*)
- *Z bukového dřeva* (1943)
- *Zmijí dědek a jiné povídky pro mládež* (1945)
- *Můj otec kapitán* (1947)
- *Po meči a po přeslici* (z pozůstalosti)
- *Koho těší svět* (z pozůstalosti)
- Sborníky dětských prací: *Dětskýma očima*, *Děti své doby*

❏ **Václav Prokúpek** (1902 – 1974)

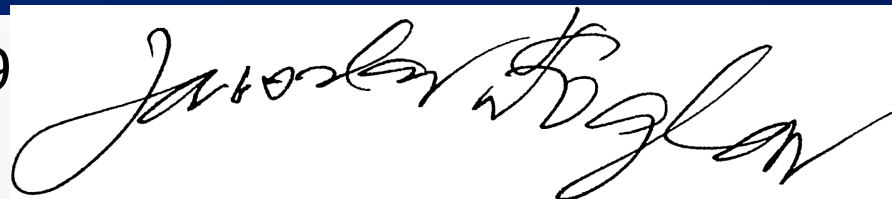
- ❏ Prozaik, literární publicista a kritik
- ❏ *Naše hříbátka* (1943, přeprac. 1969)

D) Chlapecká próza ve 30. letech (kluby, skauting, kempink, prázdniny)

- Ve 30. letech velmi populární
- V době protektorátu skauting likvidován
- Po roce 1948 (nejen) skautská literatura odstraňována
- Po 1989 znovu vydáván mj. Jaroslav Foglar
- Mnoho autorů:
  - **Jaroslav Foglar**
  - **Jaroslav Novák**
  - **Josef Kratochvil = J. K. Baby** (*Stateční hoši, Rok junáků*)
  - **Míla Habrová** (*Vlčata ze ztraceného údolí*)
  - **Josef Kovář** (*Skautík Čiperka*)
  - **Jan Mareš** (*Tři orlí pera*)
  - Aj.

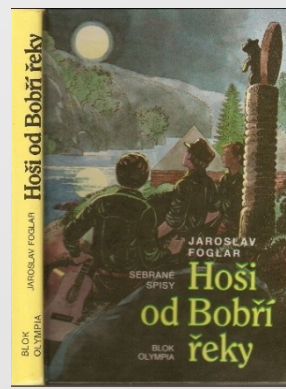
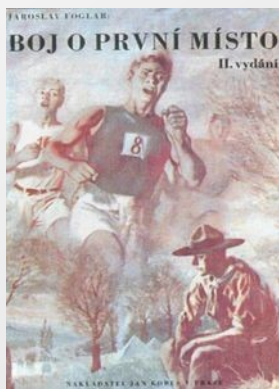
❖ Jaroslav Foglar (1907 – 1999)

- ❖ „Jestřáb“
- ❖ Vychovatel, redaktor, šéfredaktor (Mladý hlasatel – *Záhada hlavolamu*; Vpřed; Junák), vedoucí oddílu, redaktor Melantrichu
- ❖ *Přístav volá* (1934)
- ❖ *Boj o první místo* (1936)
- ❖ *Hoši od Bobří řeky* (1937)
- ❖ *Chata v jezerní kotlině* (1939)
- ❖ *Historie Svorné sedmy* (1940)
- ❖ *Pod junáckou vlajkou* (1940)
- ❖ *Tábor v Sluneční zátocce* (1940)
- ❖ *Záhada hlavolamu* (1941)
- ❖ *Když duben přichází* (1944)

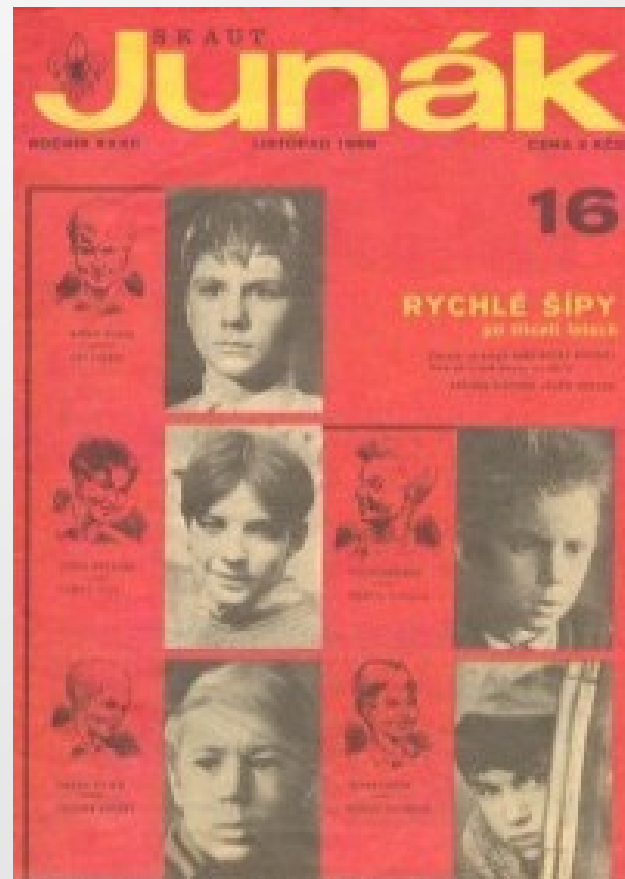

- ❖ *Stínadla se bouří* (1947)
- ❖ *Tajemná řásnovka* (1965)
- ❖ *Poklad Černého delfína* (1967)
- ❖ *Tajemství velkého Vonta* (1986 české vydání v Německu, u nás 1992)

- ❖ Soubory her, návodů, popisků (např. *Zápisník 13 bobříků*, *Skautské hry v přírodě*) – často s Milošem Zapletalem
- ❖ Audio(vizuální) podoba jeho děl: *Záhada hlavolamu* (1969 seriál, 1993 film), *Stínadla se bouří* (rozhlas. seriál)

➤ Jaroslav Novák (1894 – 1965)

- „Bratřka“
- „vodácký Foglar“
- Redaktor a šéfredaktor časopisu Junák
- *Skautská srdce* (1935, 1947 jako *Statečná srdce*)
- *Pod bílými plachtami* (1936)
- *Zelené jezero* (1939)
- *Vlád'a Nebojsa* (1942)
- *Bílá ruka* (1944) aj.

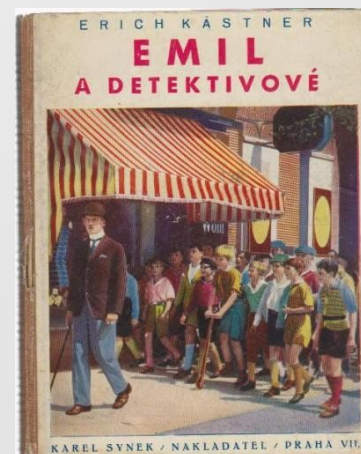
E) Prózy s detektivními a dobrodružnými motivy

➤ Inspirace:

- Dětská detektivka **E. Kästnera**
- Klasikové světové detektivky (např. **E. Wallace**)

➤ Autoři:

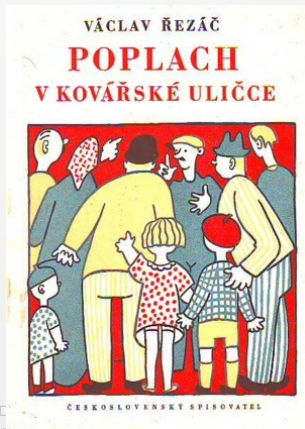
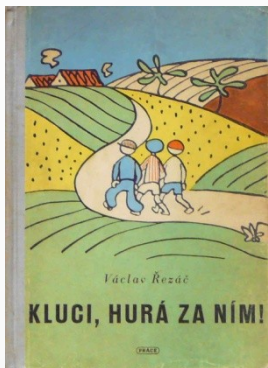
- **Václav Řezáč**
- **Eduard Fiker**
- **František Langer**

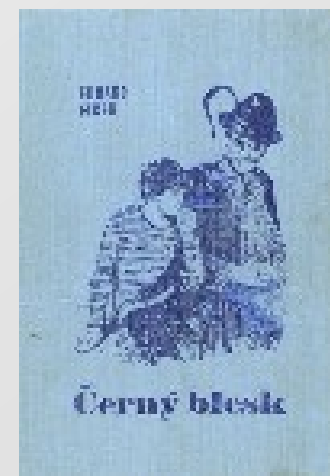
➤ Václav Řezáč (1901 – 1956)

- Vlastním jménem Václav Voňavka
- Spisovatel, novinář, vedoucí filmové dramaturgické skupiny, ředitel nakladatelství Československý spisovatel
- *Kluci, hurá za ním!* (1933)
- *Poplach v Kovářské uličce* (1934)
- *Čarovné dědictví* (1939)
- *Pohádky* (knižně posmrtně 1957)

❖ Eduard Fiker (1902 – 1961)

- ❖ Strojní inženýr, houslista, spisovatel, filmový scenárista
- ❖ Psal detektivky i pro dospělé
- ❖ Intencionálně pro mládež:
  - ❖ *Černý blesk* (1937)
  - ❖ *Tajemný dům* (1937)
  - ❖ *Jeníkovo dobrodružství* (1943)

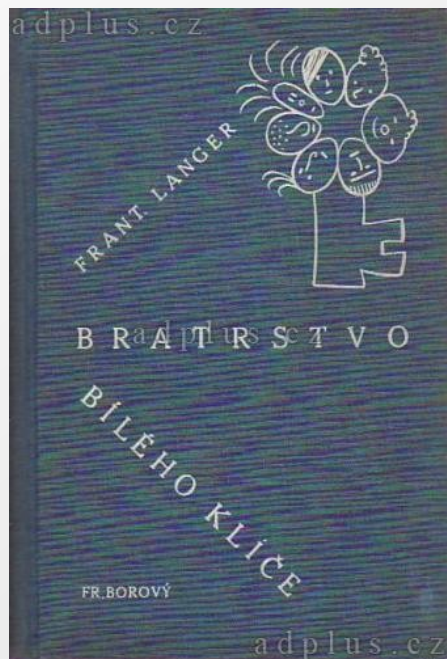

➤ František Langer

➤ *Bratrstvo bílého klíče* (1934)

➤ *Děti a dýka* (1942 v Londýně, u nás 1946) – viz příští

hodina

F) Příběhová próza s historickou tematikou

☞ Autoři:

☞ **Eduard Štorch** – v této době stále publikoval a byl oblíbený

☞ **Jaromír John**

☞ **Jaroslav Janouch**

☞ **Vladimír Drnák**

➤ Eduard Štorch (1878 – 1956)

➤ Pravěk:

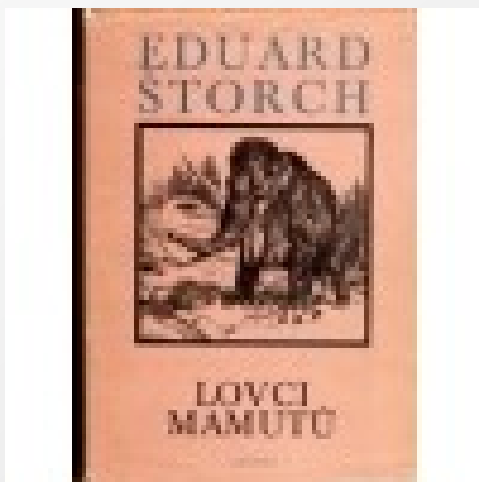
- *Lovci mamutů* (1918, roz. 1937, přepracoval jako *Lovci mamutů na Bílé skále*, 1946)
- *V šeru dávných věků* (1920)
- *Osada havranů* (1930, roz. o *Volání rodu*, 1954)
- *Minehava* (1950)
- Aj.

➤ České dějiny:

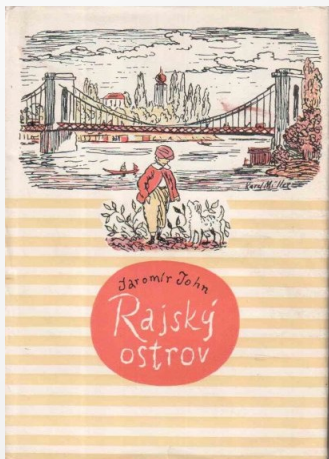
- *Zlomený meč* (1932)
- *O Děvín a Velehrad* (1939)
- *Zastavený příval* (1940)
- *Meč proti meči* (1946)

➤ Odborné práce:

- *Člověk diluviální* (1907) aj.

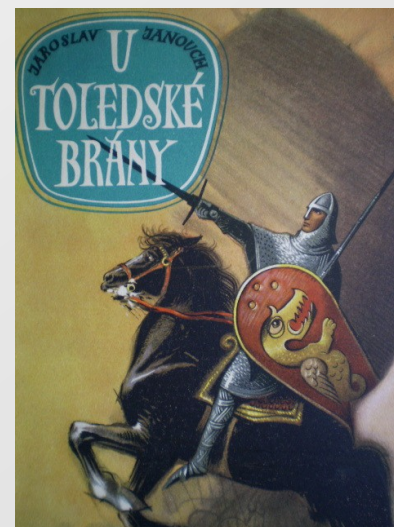
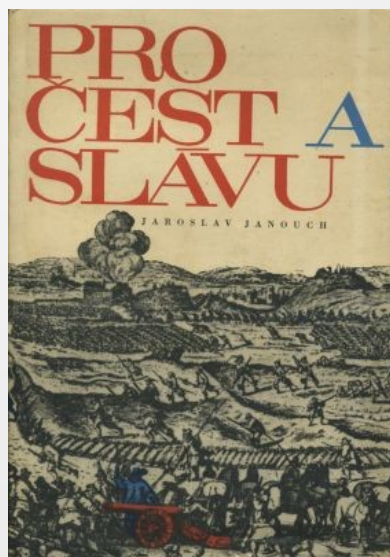

➤ Jaromír John (1882 – 1952)

- Vlastním jménem Bohumil Markalous
- Prozaik, teoretik umění, novinář, středoškolský učitel, univerzitní profesor estetiky
- I teoretické články a statě
- *Listy z vojny, jež jsem psal svému synovi* (1917, přeprac. jako *Tátovy povídačky*, 1921, 1934 přeprav. a rozš. jako *Narodil se*)
- *Rajský ostrov* (1938)
- *Topičovo australské dobrodružství* (1939)
- *Vojáček Hubáček* (1939)

➤ Jaroslav Janouch (1903 – 1970)

- Učitel, ředitel školy, řídil edici pro děti v nakl. Vyšehrad
- *Pro čest a slávu* (1938)
- *U Toledské brány* (1944)
- Další: *Rozmarné pohádky* (1937), *Zpěv z pralesa* (1943), *Zajatci džungle* (1943)

➤ **Vladimír Drnák** (1894 – 1958)

- Vlastním jménem Jan Václav Rosůlek
- Poštovní úředník, pak beletrista z povolání

➤ *Kolja Mikolka* (1946)

➤ *Kolja Mikolka tankistou* (1946)

➤ *Za bílým půlkoněm* (1941)

➤ *Vtipohlavci* (1946)

